

Beslissing samenwerking interlandelijke adoptie met Zuid-Afrika

Datum: 14/02/2023

Auteur: VCA

Onderwerp: Beslissing samenwerking Zuid-Afrika

1. Situering

Het Vlaamse Regeerakkoord 2019-2024 voorziet dat de Vlaamse Regering de huidige praktijken rond interlandelijke adoptie grondig onderzoekt en maatregelen neemt om interlandelijke adopties naar Vlaanderen te verbeteren.

Naar aanleiding van het eindrapport¹ van het expertenpanel inzake interlandelijke adoptie formuleerde de Vlaamse Regering op 17 september 2021² een aantal basisprincipes en krijtlijnen voor de verdere aanpak, zowel voor wat betreft de toekomst van interlandelijke adoptie, als voor het omgaan met wantoestanden uit het verleden.

Een van deze krijtlijnen betreft het versterken van partnerschappen met herkomstlanden. In de mededeling aan de Vlaamse Regering van 17 september (VR 2021 1709 MED.0315/1) staat hierover het volgende: “Om de kansen voor kinderen te vergroten op een gepaste thuis en tegelijk ook het risico op mistoestanden nog sterker uit te sluiten, wil de Vlaamse regering de samenwerking op niveau van de naties (aankomstland – herkomstland) versterken. Vlaanderen zal ter plaatse gaan naar de landen waarmee, na risicoanalyse samengewerkt kan worden of nieuwe samenwerking kan worden gezocht om te komen tot intense samenwerkingsafspraken. Daarbij hoort dat bij zo’n doorstart of opstart heel goed wordt uitgelegd hoe Vlaanderen wil werken, welke kandidaatouders Vlaanderen heeft, voor welke kindprofielen, etc. Op kindniveau wordt het systeem vervolgens gestuurd door de vraag van de herkomstlanden om binnen de gemaakte afspraken kinderen te plaatsen. We verankeren deze werkwijze waarrond vandaag al goede praktijken met een aantal herkomstlanden bestaan, in de werking van interlandelijke adoptie.”

De Vlaamse Regering vroeg aan het Vlaams Centrum voor Adoptie (VCA) om het kader voor bovenstaande risicoanalyse uit te werken en ter validatie voor te leggen aan de Vlaamse Regering. De criteria voor het beslissingskader interlandelijke adoptie werden door de Vlaamse Regering vastgelegd op 10 december 2021³.

Het beslissingskader werd vervolgens in concreto verder uitgewerkt en dient als basis voor het screenen van alle huidige samenwerkingen met herkomstlanden inzake interlandelijke adoptie.

Voor het aanleveren van informatie en advies werkt VCA voor iedere screening samen met 3 onafhankelijke organisaties met een breed internationaal netwerk en expertise in alternatieve (jeugd)zorg, jeugdbeschermingsmaatregelen en kinderrechten. Het gaat om International Social Service⁴ (ISS), Child Identity Protection⁵ (CHIP) en UNICEF⁶.

Daarnaast werd ook input gevraagd aan de bevoegde autoriteit in het desbetreffende herkomstland, aan de betrokken interlandelijke adoptiediensten en de Federale Centrale Autoriteit (FCA).

Aan de hand van de verzamelde input worden alle huidige samenwerkingen op basis van een kleurencode geëvalueerd door 2 stakeholders: enerzijds geadopteerden en anderzijds de 3 huidige interlandelijke adoptiediensten. Echter,

¹ <https://www.opgroeien.be/nieuws-en-pers/nieuws/rapport-expertenpanel-interlandelijke-adoptie-in-vlaanderen>

² <https://beslissingenvlaamse-regering.vlaanderen.be/document-view/61404C18364ED90008000178>

³ <https://www.opgroeien.be/nieuws-en-pers/nieuws/nieuw-beslissingskader-voor-interlandelijke-adoptie>

⁴ <https://www.iss-ssi.org/index.php/en/>

⁵ <https://www.child-identity.org/en/>

⁶ <https://www.unicef.org/>

werden voor sommige herkomstlanden geen geadopteerden gevonden om de informatie door te nemen en te evalueren.

VCA zal op basis van het geheel een finale beslissing nemen en kan, in geval van twijfel, bijkomend beroep doen op een expert in de kinderrechten.

VCA kan 3 mogelijke beslissingen nemen:

1. Samenwerking met herkomstland is positief

Indien de samenwerking met het herkomstland positief is beslist, loopt de volledige samenwerking door. Er worden wel werkbezoeken gepland om verdere samenwerkingsafspraken te maken rond een werking afgestemd op de krijtlijn "Partnerschappen met herkomstlanden versterken", zoals beslist door de Vlaamse Regering.

2. Samenwerking met herkomstland wordt onmiddellijk stopgezet

Na screening van de huidige samenwerkingen zal met een aantal herkomstlanden geen samenwerking meer mogelijk zijn. De dossiers van de kandidaat-adoptanten die al een lopende kindtoewijzing hebben, worden verder afgewerkt volgens het huidige systeem. De andere kandidaat-adoptanten kunnen zich heroriënteren naar de herkomstlanden waar Vlaanderen nog wel verder mee samenwerkt. Transparante communicatie naar de betrokkenen is dan essentieel.

3. Samenwerking met herkomstland vraagt meer verduidelijking via werkbezoek

Na screening van het herkomstland wordt een werkbezoek gepland om meer duidelijkheid te creëren rond toekomstige samenwerking. De samenwerking loopt onverminderd door tot na verduidelijking via het werkbezoek en definitieve beslissing door VCA.

2. Beoordeling huidige samenwerking interlandelijke adoptie met Zuid-Afrika

De beoordeling gebeurt op basis van het ingevulde "Decision framework for intercountry adoption – South-Africa", dat u in bijlage vindt. Dit document omschrijft in detail de verschillende beoordelingscriteria. Het maakt integraal deel uit van de beoordeling en beslissing door VCA.

1. Algemene situatie in het land van herkomst

Veiligheidssituatie

FOD Buitenlandse Zaken meldt dat in Zuid-Afrika doorgaans veilig gereisd kan worden, mits inachtneming van de gebruikelijke voorzorgsmaatregelen. Toch is voor het hele land een voortdurende waakzaamheid aan de orde, in het bijzonder in grote steden, omwille van criminaliteit ([Algemene veiligheid in Zuid-Afrika | FOD Buitenlandse Zaken - Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking \(belgium.be\)](#)).

ISS meldt dat er veel geweld gepleegd wordt tegen kinderen.

➔ De veiligheid ter plaatse is voldoende mits waakzaamheid

Corruptie-index

Zuid-Afrika heeft een Corruption Perceptions Index van 44 op 100 in 2021 ([South Africa - Transparency.org](#)). 64% van de Zuid-Afrikaanse bevolking meent dat corruptie de afgelopen 12 maanden toegenomen is in het land ([Results - Africa - 10th Edition 2019 - GCB - Transparency.org](#)).

➔ Er is veel corruptie in Zuid-Afrika

Politieke stabiliteit

Zuid-Afrika staat op plaats 151 (van 194 landen) op de Political Stability Index" ([Political stability by country, around the world | TheGlobalEconomy.com](#))

➔ Zuid-Afrika is een politiek instabiel land

Specifieke aandachtspunten:

Onder kinderen heerst veel armoede, voornamelijk bij de zwarte populatie, en het aantal achtergelaten kinderen is hoog (met een sterke toename door Covid-19). Op het vlak van gezinssamenstelling, zijn er veel huishoudens die geleid worden door alleenstaande ouders en in de meest extreme gevallen zelfs kinderen. Uit beleidsdocumenten van Zuid-Afrika blijkt verder ook dat veel kinderen niet op bestendige basis wonen bij hun biologische ouders en doorheen hun jeugd jaren worden verzorgd door verschillende zorgfiguren, beter gekend als “kinshipcare”.

2. Ratificatie van het Haags Verdrag

Het Haags Adoptieverdrag werd op 21/08/2003 geratificeerd en trad op 01/12/2003 in werking.

➔ **Ratificatie Haags Adoptieverdrag is ok.**

3. De bereidheid om rechtstreeks samen te werken van overheid tot overheid

Bereidheid tot samenwerking vanuit de centrale adoptieautoriteit

SACA (binnen het Department of Social Development), de centrale adoptieautoriteit van Zuid-Afrika, bezorgde haar antwoorden aan VCA op 2 augustus 2022, 2 maanden na de vooropgestelde datum. De vragen vanuit VCA betreffen ISS's alternative care and adoption matrix en criterium 8 uit het beslissingskader.

Onder criterium 3 in het beslissingskader wordt de wat moeizame communicatie met SACA aangekaart. Telefonisch is de dienst moeilijk bereikbaar en ook op een antwoord via mail was het lang wachten en waren meerdere rappels nodig.

De CA van Zuid-Afrika heeft haar “country profile” op de website van van het Permanent Bureau van de Haagse Conferentie betreffende het internationaal privaatrecht (hierna: “HcCH”) het laatst in 2010 bijgewerkt. De autoriteit lijkt geregeld haar medewerking te verlenen aan andere vragenlijsten van HcCH. Anderzijds is er weinig participatie aan de Special Commissions binnen HcCH (laatste deelname in 2010) en andere werkgroepen.

➔ **Er is enige twijfel bij de bereidheid tot samenwerking vanuit SACA.**

Mogelijkheid van rechtstreekse samenwerking van overheid tot overheid:

De richtlijnen vanuit de overheid lijken een directe samenwerking van overheid tot overheid niet uit te sluiten, maar in de praktijk lijkt de tussenkomst van een geaccrediteerde organisatie in Zuid-Afrika vereist.

➔ **Rechtstreekse samenwerking van overheid tot overheid is volgens de regelgeving mogelijk, doch meer verduidelijking vanuit SACA is nodig.**

4. Positionering van de adoptiepraktijk binnen het bredere zorg- en opvangsysteem van het land van herkomst in de praktijk

Regelgeving over taken en bevoegdheden in de jeugdbescherming door een overheidsinstantie

Het jeugdbeschermingssysteem kent een brede wettelijke basis in de Children's Act, waarin de principes rond preventieve zorg en familiebehoud zijn vastgelegd. Ook het belang van preventieve beleidsprogramma's wordt onderstreept. Sociaal welzijn en jeugdbescherming behoren tot de bevoegdheid van het Department of Social Development.

Een belangrijke rol wordt toebedeeld aan de rechtbank. Interventies in de persoonlijke levenssfeer of de familie zijn slechts mogelijk na gerechtelijke validatie of controle, wat zorgt voor extra toezicht bij de toepassing van jeugdbeschermingsmaatregelen t.a.v. het kind. Het is voorzien dat het kind –mits voldoende beoordelingsvermogen en welwillendheid- wordt gehoord omtrent de maatregelen die hem betreffen.

➔ **Regelgeving en richtlijnen betreffende procedures, taken en verantwoordelijkheden inzake jeugdbescherming zijn voldoende helder.**

Jeugdbeschermingsmaatregelen in de praktijk

Jeugdbescherming is in Zuid-Afrika historisch gegroeid vanuit NGO's en religieuze bewegingen die voornamelijk de belangen van de eigen (geloofs)gemeenschap verdedigden vanuit een sterk raciaal gesegregeerde visie. Door de staat aangestuurde interventies binnen de familie waren voornamelijk voorbehouden voor de witte bevolking met weinig tot geen aandacht voor de zwarte bevolking. Dit systeem heeft stand gehouden tot het einde van de Apartheid, maar tot op vandaag zit jeugdbescherming verspreid bij zowel private organisaties als de overheid.

De Children's Act benadrukt het belang van zorg in familieverband of binnen het breder netwerk en aanziet residentiële zorg als laatste redmiddel. De geregistreerde zorgvoorzieningen zijn onderworpen aan controlemechanismen via een intern en extern kwaliteitsmanagement. Ondanks het politieke bewustzijn over het belang van een duidelijk de-institutionaliseringbeleid, blijkt dit in de praktijk weinig succesvol. Er is weinig bekendheid over gespecialiseerde zorginitiatieven voor kinderen met special needs.

De meerderheid van kinderen in nood lijkt te worden opgevangen binnen het breder netwerk van verwanten (kinshipcare) waarbij de betrokken zorgverleners kunnen rekenen op een maandelijkse financiële toelage. Het pleegzorgsysteem heeft hierdoor in 2011 onder enorme druk gestaan.

→ **Er is ruimte voor verbetering in de uitwerking van jeugdbeschermingsmaatregelen. Een duidelijk deinstitutionaliseringbeleid ontbreekt en er is een tekort aan personeel. De meerderheid van kwetsbare kinderen en jongeren lijkt evenwel te worden opgevangen binnen een breder (familiaal) netwerk.**

Beleid van preventie en re-integratie naar het gezin van herkomst

Zowel in de regelgeving als beleidsdocumenten wordt preventieve zorg als prioritaire doelstelling vooropgesteld. Er zijn programma's die financiële steun van de overheid verkrijgen en vanuit sociale zekerheid kunnen gezinnen met kinderen rekenen op een maandelijkse financiële bijdrage. Desalniettemin blijkt uit een recente studie van UNICEF dat er te weinig budget stroomt naar preventieve zorgmaatregelen. ISS wijst verder ook op een tekort aan gekwalificeerd personeel wat preventieve zorgtrajecten en begeleidingstrajecten richting re-integratie in het gezin dan ook vaak in de weg staat.

→ **Het beleid van preventie en re-integratie naar het oorspronkelijk gezin kent een bestendige basis in de regelgeving, doch wordt in de praktijk geconfronteerd met een tekort aan personeel en budget.**

Centrale databank met gegevens over alle kinderen in de jeugdhulp

Er is een nationaal register waarin gegevens worden bijgehouden van kinderen die omwille van misbruik of opzettelijke verwaarlozing in de jeugdzorg terechtkomen. Een van de doelstellingen van dit register is de registratie van personen die ongeschikt zijn bevonden om te werken met minderjarigen en op die manier geweld tegen kinderen zoveel als mogelijk te voorkomen.

Uit dit register kunnen evenwel geen betrouwbare cijfers over het totaal aantal kinderen in de jeugdzorg worden afgeleid. Zo zijn er geen nationale data over het aantal kinderen dat verblijft in geregistreerde voorzieningen en het wordt aangenomen dat kwetsbare kinderen ook nog hun weg richting niet-geregistreerde voorzieningen vinden.

→ **Er is geen centrale databank met gegevens over alle kinderen in de jeugdhulp.**

Inbedding van adoptie in het jeugdbeschermingssysteem

De centrale adoptieautoriteit in Zuid-Afrika, SACFA, behoort tot het Department of Social Development die de brede jeugdzorg onder haar bevoegdheid heeft. Ook uit de Children's Act en de National Care and Protection Policy van 2019 blijkt duidelijk dat adoptie behoort tot het jeugdbeschermingssysteem.

→ **Adoptie is als maatregel ingebed in het jeugdbeschermingssysteem.**

5. Consequente toepassing van het subsidiariteitsprincipe in interlandelijke adoptie

Inbedding van het subsidiariteitsprincipe in de regelgeving

Binnenlandse adopties kunnen slechts verwezenlijkt worden nadat door zowel de provinciale afdeling van het Department of Social Development als de rechtbank is nagegaan dat er geen andere geschikte zorg binnen familieverband mogelijk is.

→ **Het subsidiariteitsprincipe is ingebed in de regelgeving.**

Toepassing van het subsidiariteitsprincipe in de praktijk van binnenlandse adoptie

Uit studies van UNICEF blijkt dat slechts een klein percentage kinderen die niet bij hun ouders wonen, in het adoptietraject belanden. Het beleid is erop gericht om kinderen die niet kunnen opgroeien bij het eigen gezin, een thuis te bieden binnen het breder familieverband of culturele gemeenschap alvorens adoptie te overwegen. Bij de lokale (voornamelijk zwarte) bevolking leven overigens een aantal cultureel geïnspireerde ideeën over adoptie die maken dat de maatregel minder toegepast wordt. Ook het tekort aan geschoolde maatschappelijk werkers maakt dat slechts een beperkt aantal kinderen adoptabel wordt verklaard.

Enkel geaccrediteerde organisaties of personen mogen, onder toezicht van het Department of Social Development, tussenkomen in het adoptieproces.

→ **In de praktijk lijkt er op adequate wijze uitvoering te worden gegeven aan het subsidiariteitsbeginsel, al is dit niet enkel te wijten aan procedurele waarborgen doch eveneens aan de bredere maatschappelijke visie.**

Toepassing van het subsidiariteitsprincipe in de praktijk van interlandelijke adoptie

Een interlandelijke adoptie kan ten vroegste worden uitgesproken nadat het kind gedurende minstens 60 dagen op het RACAP ("Register on adoptable children and prospective adoptive parents") geregistreerd is geweest en is vastgesteld dat er geen binnenlandse adoptieouders gevonden zijn voor het kind.

Cijfers van het aantal gerealiseerde binnenlandse en interlandelijke adopties gedurende de afgelopen jaren geven een dalende trend weer, wat volgens ISS een onderbenutting van de maatregel aantoont. Zoals hoger gesteld, geeft de lokale bevolking voorkeur aan pleegzorg, die van overheidswege steeds gepaard gaat met een financiële tegemoetkoming (welke ontbreekt bij een adoptie).

UNICEF bevestigt, na communicatie met een Zuid-Afrikaans lid van het VN Kinderrechtencomité, dat de Zuid-Afrikaanse overheden vanuit culturele optiek niet geneigd zijn om adoptie te promoten (noch binnenlands, noch interlandelijk) en eerder neigen naar het bevorderen van pleegzorg en kinship care. Overigens geruststellend is de verhouding tussen het beduidend hoger aantal gerealiseerde binnenlandse adopties t.a.v. het aantal interlandelijke adopties.

ISS geeft aan dat verschillende adoptiediensten verklaren dat voornamelijk kinderen met een beperking of special needs in het circuit van interlandelijke adoptie terechtkomen. Deze uitspraak kon evenwel niet geverifieerd worden.

→ **Het subsidiariteitsprincipe lijkt op adequate wijze te worden toegepast in de praktijk van interlandelijke adoptie.**

6. Adoptabiliteit

Centrale registratie van adoptabele kinderen

Kinderen die voor adoptie in aanmerking komen, worden geregistreerd in een nationaal register (RACAP). In het register worden ook de gegevens opgenomen van geschikt bevonden kandidaat-adoptanten.

→ **Er is centrale registratie van adoptabele kinderen.**

Beoordeling van en beslissing tot adoptabiliteit

In het beslissingskader geeft ISS aan dat enkel geaccrediteerde organisaties beslissingen kunnen nemen over de adoptabiliteit van een kind en dat deze beslissing moet worden goedgekeurd door SACA. De adoptabiliteit dient vast te staan voor de matching met (een) kandidaat-adoptant(en).

→ **De beoordeling van adoptabiliteit gebeurt niet uitsluitend door een overheidsinstantie of rechtbank, maar ook door geaccrediteerde organisaties. De beslissing tot adoptabiliteit dient wel te worden goedgekeurd door de centrale autoriteit.**

Situaties waarin een kind adoptabel kan worden verklaard

De Children's Act bevat duidelijke criteria aangaande de adoptabiliteit van een kind. Het betreft kinderen die geen ouders of andere zorgfiguren meer hebben, of waarvan de (contact)gegevens niet kunnen opgespoord worden, kinderen die zijn achtergelaten, kinderen die door hun ouders of voogd misbruikt of bewust verwaarloosd zijn en kinderen die in nood zijn van permanente alternatieve zorg.

Ondanks dat het achterlaten van kinderen een misdrijf vormt, voltrekt zich de laatste jaren een significante stijging in het aantal achtergelaten kinderen (en zeker sinds de COVID19-pandemie). Het gebrek aan juiste voorlichting aan de moeders ligt mee aan de oorzaak. De richtlijnen van het Department of Social Development geven politiediensten de mogelijkheid te assisteren bij het opsporen van biologische ouders of voogden. Volgens ISS vereisen de rechtbanken die met een adoptieverzoek geconfronteerd worden, stevast een bewijs van advertenties in de lokale kranten waaruit de zoektocht naar verwanten kan worden afgeleid. Deze leiden evenwel meestal niet tot het gewenste resultaat.

➔ **In de regelgeving is duidelijk in welke situaties kinderen adoptabel kunnen worden verklaard.**

Onderzoek van psychosociale adoptabiliteit

De Practice Guidelines for intercountry adoption van het DSD vereist voor ieder adoptiedossier een gedetailleerde kindstudie, opgemaakt door een opgeleide maatschappelijk werker. Voor de opmaak beschikken de betrokken maatschappelijk werkers over een algemeen modelformulier ("Form 38") om bij het kinddossier bij de rechtbank te voegen. Het formulier, dat niet enkel aangewend wordt voor adoptiedossiers, dient te vertrekken vanuit het belang van het kind waarbij ook de psychosociale adoptabiliteit in kaart wordt gebracht. De opbouw van het verslag zou het mogelijk moeten maken een reconstructie te vormen van het traject dat het kind afgelegd heeft sinds scheiding van zijn ouders of ruimere familie.

De adoptie wordt in Zuid-Afrika uitgesproken door de rechtbank. De rechtbank gaat na of de voorgenomen adoptie het belang van het kind dient en of alle wettelijke vereisten nageleefd zijn. Hierbij worden ook de culturele en religieuze achtergrond van zowel het kind, de biologische ouder(s) als adoptieouder in overweging genomen.

➔ **De procedure om de psychosociale adoptabiliteit van het kind vast te stellen, gebeurt op gestandaardiseerde wijze.**

Toestemming van de oorspronkelijke ouders of wettelijke voogd

De wetgeving regelt uitgebreid wanneer toestemming voor adoptie al dan niet vereist is en voorziet hiervoor gestandaardiseerde sjablonen. De rechtbank kan afzien van deze vereiste indien de betrokken persoon zijn instemming onterecht weigert te verlenen. Hierbij wordt rekening gehouden met de aard van de relatie tussen de betrokkene en het kind. Ondanks het grondwettelijk verankerd principe dat het kind recht heeft op informatie over zijn biologische ouders en door hen te worden opgevoed, wordt in de wetgeving voorzien dat de toestemming van de biologische ongehuwde vader niet vereist is indien hij de afstammingsband met het kind niet uitdrukkelijk te kennen geeft. Dit is in het bijzonder problematisch wanneer de biologische vader niet opgenomen is in de geboorteakte of wanneer de moeder weigert de identiteit van de vader prijs te geven.

De richtlijnen van DSD voorzien uitdrukkelijk in begeleiding van de eerste ouders bij de afstandsverklaring van hun kind. De toestemming moet schriftelijk voor de rechtbank worden verleend en kan binnen een termijn van 60 dagen worden ingetrokken.

➔ **De toestemming van de oorspronkelijke ouders of wettelijke voogd is duidelijk geregeld.**

Toestemming van het kind

Wat betreft de toestemming tot adoptie door het kind zelf, wordt dit in de regelgeving vereist vanaf de leeftijd van 10 jaar. Kinderen onder deze leeftijdsgrens die over voldoende beoordelingsvermogen beschikken, worden eveneens gevraagd hun toestemming te verlenen. De regelgeving en toepasselijke richtlijnen moedigen de participatie van het kind aan en voorzien in begeleiding binnen een kindvriendelijk gerechtelijk kader. Tijdens deze begeleiding zou het kind o.a. informatie krijgen over de reden van de adoptie, de gevolgen, het onherroepelijk karakter van de maatregel alsmede emotionele steun. UNICEF merkt op dat Zuid-Afrika beschikt over een legistiek kader waarin veel aandacht uitgaat naar kinderrechten. Uiting daarvan is de nadruk op het belang van het kind en de participatie bij beslissingen die het kind betreffen. Het land scoort hier dan ook beter dan gemiddeld.

➔ **Het is duidelijk wanneer het kind formeel toestemming dient te verlenen.**

Stavingsstukken in het adoptiedossier op het moment van toewijzing

De adoptabiliteit dient vast te staan voor de matching met (een) kandidaat-adoptant(en) en dit blijkt uit de registratie van het kind in RACAP.

→ **Op het moment van toewijzing blijkt uit het adoptiedossier dat de legistieke adoptabiliteit vastligt.**

Beleid over het samenhouden van siblings

Adoptie van siblings die zijn opgegroeid in dezelfde familie door verschillende personen (scheiding van siblings) is niet toegestaan, tenzij dit absoluut in het belang van de kinderen is.

→ **Er is een beleid over het samenhouden van siblings.**

7. Het verloop van de adoptieprocedure

Voorbereiding/ bindingsperiode voor het kind

De regelgeving voorziet in voorbereiding en begeleiding van zowel de eerste ouders als het kind, doch blijft vaag over de inhoud ervan. Adoptiedienst FIAC geeft in het beslissingskader aan dat het kind geïnformeerd wordt over de adoptiefamilie en hierbij ook foto's verkrijgt. In de periode tussen de goedkeuring van de kindtoewijzing en de afreis naar Zuid-Afrika worden de eerste contacten gelegd via beeldbellen. De richtlijnen betreffende interlandelijke adoptie van het DSD leggen een bindingsperiode van minstens twee weken in Zuid-Afrika op. Deze contacten vinden plaats onder supervisie van een maatschappelijk assistent die hierover rapporteert aan de rechtbank. Het is onduidelijk of de bindingsperiode reeds aanvat vanaf de eerste contacten in het land zelf of slechts vanaf het moment van effectief verblijf bij het gezin.

→ **Er is voorzien in een voorbereidings- en bindingsperiode voor de definitieve adoptiebeslissing.**

Het matchingsproces

Het matchingsproces valt onder de verantwoordelijkheid van de centrale adoptieautoriteit, in samenwerking met de geaccrediteerde adoptieorganisaties. Tijdens deze matching wordt rekening gehouden met de draagkracht en voorkeuren van de kandidaat-adoptieouders. Hierbij wordt uitgegaan van het principe dat een familie wordt gezocht voor een kind en niet omgekeerd. UNICEF merkt op dat de matchingsprocedure - zoals omschreven in het beslissingskader - de indruk geeft dat er iets meer belang wordt gehecht aan de belangen van de kandidaat-adoptanten dan dat focus wordt gelegd op het kind.

→ **De matching lijkt op een professionele wijze te gebeuren door gekwalificeerd personeel binnen de geaccrediteerde adoptieorganisaties. Het matchingsproces wordt gecontroleerd door de centrale adoptieautoriteit in Zuid-Afrika.**

8. Het vermijden van financiële risico's

Kosten en vergoedingen voor de adoptieprocedure op zich geregeld bij wet of overheid

De kosten en vergoedingen voor de tussenkomst van geaccrediteerde personen/organisaties zijn geregeld in regelgeving (Regulation 107 to the Children's Act). Jaarlijks dienen de organisaties een financieel rapport over te maken aan SACA ter monitoring van de ontvangen vergoedingen.

→ **Er is een regeling van kosten bij wet of vanuit de overheid.**

Overzicht van de kosten in de praktijk

Binnen de bestaande werking met Zuid-Afrika is er een overeenkomst gesloten tussen adoptiedienst FIAC en de geaccrediteerde organisatie waarin een overzicht van de prestatievergoeding in algemene termen opgenomen is. Volgens de huidige werking vraagt adoptiedienst FIAC een vergoeding van 3.000 euro voor de tussenkomst van ENGO in het adoptieproces (+1.000 euro indien het de adoptie van siblings betreft). Dit bedrag lijkt in lijn te liggen met de reglementaire bepalingen, al is dit niet eenvoudig te verifiëren om reden dat het reglement spreekt over eenheidsprijzen per kwantiteit. UNICEF merkt op dat het wenselijk is om de prestaties binnen het forfait meer in detail uit te splitsen.

De Table on Costs van het Permanent Bureau te Den Haag geeft een mooi overzicht van de administratieve kosten in het kader van een adoptie. Verder blijkt dat er in het adoptieproces geen betalingen gebeuren aan individuele tussenpersonen, m.u.v. medici en paramedici die tussenkomen i.k.v. het opstellen van een rapport. Deze kosten worden betaald via de geaccrediteerde organisatie en niet rechtstreeks aan de betrokkenen.

→ **De kosten zijn in de praktijk min of meer duidelijk in kaart te brengen.**

Donaties, contributies en projectsteun

In het kostenoverzicht van FIAC blijkt dat de adoptiedienst aan de kandidaat-adoptant(en) een projectbijdrage vraagt ten belope van 1.000 euro ter ondersteuning van projecten binnen kind- en jeugdwerking in Zuid-Afrika. Deze bijdrage dient voor verzending van het ouderdossier naar het herkomstland te worden betaald. Uit de Table on Costs (2020) blijkt dat dergelijke bijdrage niet vereist is. Uit de antwoorden van SACA is niet duidelijk of er al dan niet een gedoogbeleid is m.b.t. projectsteun. Deze bijdrage zal dan ook een belangrijk onderwerp zijn tijdens de bespreking over de toekomstige samenwerkingen met Zuid-Afrika.

UNICEF uit geen specifieke bezorgdheid bij het financiële luik zoals omschreven in het beslissingskader. De betrokkenheid van geaccrediteerde organisaties in samenwerkingsprojecten (niet gerelateerd aan adoptie) waarvoor een projectbijdrage van kandidaat-adoptieouders wordt gevraagd, wordt evenwel sterk ontraden.

→ **Donaties, contributies en projectsteun worden door de overheid niet gevraagd, doch wel door de Belgische adoptiedienst in de huidige samenwerking. Dit zal onderwerp van verdere besprekingen uitmaken.**

Overeenkomst kosten van de adoptiedienst met table on costs van HcCH

De projectsteun door de kandidaat-adoptanten worden niet vermeld in de table on costs van HcCH.

Voor het overige lijken de administratieve kosten in de overeenkomst van de adoptiedienst grotendeels in lijn te liggen met de table on costs van HcCH of deze lijken van dezelfde grootorde te zijn.

→ **De door de adoptiedienst opgelijste kosten komen grotendeels overeen met de table on costs van het HcCH.**

9. Juridisch kader ter ondersteuning van adoptiebetrokkenden in het recht op informatie over hun afkomst en/of hun zoektocht naar familieleden

Centrale geboorteregistratie

Overeenkomstig de Births and Death Registration Act 51 van 1992 is geboorteregistratie in Zuid-Afrika verplicht en dient dit binnen de 30 dagen na de geboorte te gebeuren. De wet voorziet eveneens in een procedure voor de geboorteregistratie van kinderen die te vondeling zijn gelegd en weeskinderen. Een maatschappelijk werker heeft de opdracht om de geboorte aan te geven en op zoek te gaan naar de eerste ouders met de betrachting om de identiteit van het kind zo accuraat mogelijk weer te geven.

Cijfers van 2020 waarnaar ISS verwijst in het beslissingskader geven aan dat ongeveer 89% van de bevolking geregistreerd is.

→ **Er bestaat een centrale geboorteregistratie met een hoog registratiepercentage.**

Procedure voor inzage in het adoptiedossier in de regelgeving

Er is een duidelijk wettelijk kader dat de toegang tot informatie over de eerste ouders en de geadopteerde regelt. In principe heeft de geadopteerde toegang vanaf de leeftijd van 18 jaar. Gegevens over de gerealiseerde adopties worden bijgehouden in een nationaal adoptieregister binnen het Department of Social Development. CHIP geeft in het beslissingskader aan dat deze dossiers nooit vernietigd zouden worden. Per rechtbank dient er eveneens een register met adoptiedossiers worden bijgehouden door de griffier. Ook op de geboorteakte van de geadopteerde zal melding worden gemaakt van de adoptie.

De persoon die inzage wenst in een adoptiedossier, kan zich normalerwijze wenden tot de organisatie die de adoptie bemiddeld heeft alsook het nationaal register binnen het DSD. Zowel CHIP als FIAC verwijzen in het beslissingskader naar het draaiboek dat de Zuid-Afrikaanse organisatie ABBA adoptions hanteert bij rootsvragen en zoektochten. De organisatie geeft aan dat de adoptiedossiers ruim gestoffeerd zijn. Er is voorzien in bijstand van gekwalificeerde medewerkers bij het verlenen van inzage in het adoptiedossier. Aangezien de dienst hiervoor geen subsidies ontvangt, dient voor deze dienstverlening een vergoeding te worden betaald.

→ **Het recht op kennis over herkomst en identiteit werd in regelgeving opgenomen. De procedures en richtlijnen voor de bewaring van en het recht op inzage in adoptiedossiers zijn goed in de regelgeving uitgewerkt.**

Regelgeving inzake wijziging van geboorteplaats en geboortedatum

Iedere adoptie wordt gemeld aan het Department of Home Affairs zodat de geboorteakte van het kind kan gewijzigd worden. Deze wijziging slaat enkel op de naam van het kind en geenszins op de geboorteplaats en geboortedatum.

→ **De geboorteplaats en geboortedatum kunnen niet worden gewijzigd in de nieuwe geboorteakte.**

Professionele ondersteuning bij de zoektocht naar herkomst door de overheid

UNICEF uit, net zoals CHIP, haar bezorgdheid over het gebrek aan regelgeving rond contactopname met eerste ouders of biologische verwanten. Het risico bestaat dat geadopteerden beroep doen op private organisaties die niet gecontroleerd worden door de overheid. Dossiers kunnen kwijt of beschadigd geraken en ook professionele begeleiding kan uitblijven.

Vanuit de overheid lijkt er geen officiële steun uit te gaan bij de uitbouw van een rootsprogramma en ondersteuning van geadopteerden. Adoptiedienst FIAC heeft een samenwerking met haar voormalige partner, Abba Adoptions, om via deze organisatie geadopteerde kinderen te adviseren en begeleiden bij hun rootsvragen.

→ **Er is geen professionele ondersteuning door de overheid bij de zoektocht naar herkomst.**

10. Inhoud kinddossier

Voldoende informatie in het kinddossier om de herkomst van het kind te achterhalen

Uit de antwoorden van SACA en FIAC in het beslissingskader blijkt dat de informatie in het kinddossier zou moeten volstaan om de herkomst van het kind te achterhalen. Uit het beslissingskader blijkt dat de overheid zich inspanst om afstammingsinformatie te verzamelen voor kinderen die te vondeling zijn gelegd of achtergelaten.

→ **Het kinddossier omvat voldoende informatie om de herkomst van het kind te achterhalen.**

Weergave van het volledige traject van het kind in het kinddossier

Het dossier bevat informatie over de identiteit van het kind en de familiale achtergrond, de adoptabiliteit, de familiale achtergrond, de sociale omgeving, eventuele bijzondere zorgnoden en de medische historie van zowel kind als familie. De kindstudie wordt opgemaakt door een geschoold maatschappelijk werker.

Afhankelijk van het profiel van het kind, zijn o.a. volgende rapporten of attesten terug te vinden in het dossier:

- In geval van vondelingen: rapport van de politie (eventueel aangevuld met oproep in de krant).
- In geval van weeskinderen: overlijdensakte van de oorspronkelijke ouders.
- In geval van kinderen die zijn afgestaan voor adoptie: het ingevuld form 61, waarin de toestemming van de eerste ouders zit vervat.

Bij ieder kinddossier wordt ook het verslag van een ergotherapeut gevoegd, alsmede het bewijs van registratie in RACAP.

In het beslissingskader bevestigt FIAC grotendeels de antwoorden van SACA, doch de adoptiedienst merkt wel op dat de schriftelijke weergave van een gesprek met eerste ouders niet wordt vrij gegeven omwille van privacy redenen. Een weergave van de inhoud van die notities zou opgenomen zijn in het verslag dat de maatschappelijk werker opmaakt voor het kinddossier. Tijdens de besprekingen over de verdere samenwerking met Zuid-Afrika zal hierop worden ingegaan en zal het belang van de rechtstreekse toegang tot deze notities worden onderstreept.

Omtrent de geloofwaardigheid van documenten formuleert de Federale Centrale Autoriteit binnen FOD Justitie geen opmerkingen.

→ **In de praktijk wordt het volledige traject van het kind weergegeven in het dossier.**

3. Beslissing betreffende de huidige samenwerking interlandelijke adoptie met Zuid-Afrika:

Op basis van bovenstaande overwegingen en de informatie in het ingevulde beslissingskader voor Zuid-Afrika, **beslist VCA om de samenwerking met Zuid-Afrika verder te zetten.**

Dit betekent concreet dat kandidaat-adoptanten met een contract hun procedure onverwijld kunnen verderzetten. In het kader van deze beslissing, engageert het VCA rechtstreeks contact opnemen met de CA van Zuid-Afrika om de overwegingen bij deze beslissing in een persoonlijk gesprek toe te lichten, alsook met het oog op verdere afspraken rond de samenwerking.

Ariane Van den Berghe
Vlaams adoptieambtenaar